

การสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานระหว่างรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์ และภาพโพธิ์พฤษภ

The Form Creation of Buddhist Art Using Simultaneous Methods Relating to the Bodhi Tree and the Crowd of Bodhi Trees

ปราโมทย์ แสงพลสิทธิ์*

บทคัดย่อ

การวิจัยการสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์ และภาพโพธิ์พฤษภ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษา และวิเคราะห์พุทธประวัติพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้า ในบริบทที่สัมพันธ์กับต้นพระศรีมหาโพธิ์ และภาพโพธิ์พฤษภ ในประเทศอินเดีย ศรีลังกา และประเทศไทย 2) เพื่อสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานแบบผสมรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์ บนฐานภูมิปัญญาตะวันตก ตามแบบอย่างศิลปะสมัยใหม่ ลัทธิบาศกนิยม ด้วยสื่อการวาดเขียน 3) เพื่อสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานแบบผสมภาพโพธิ์พฤษภ บนฐานภูมิปัญญาตะวันตกและตะวันออก ตามแบบอย่างศิลปะสมัยใหม่ ลัทธิบาศกนิยม ด้วยสื่อการวาดเขียน 4) เพื่อสืบสาน พัฒนา และอนุรักษ์ผลงานการสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์กับภาพโพธิ์พฤษภ

ผลการศึกษาพุทธประวัติพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้า พบว่าต้นพระศรีมหาโพธิ์ มีแหล่งกำเนิดในประเทศอินเดีย และประเทศศรีลังกา เป็นพรรณไม้ที่มีความสำคัญต่อความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นต้นไม้ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับนั่งและทรงบรรลुพระสัมโพธิญาณ ในประเทศไทยปรากฏ ณ วัดต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี และยังปรากฏในงานศิลปะลายคำภาพโพธิ์พฤษภ บนฝาผนังด้านหลังพระประธานของวิหารน้ำแต้ม วัดพระธาตุลำปางหลวง ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ดำเนินการวิจัย ด้วยการนำผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ตลอดทั้งปรากฏการณ์ธรรมชาติ และศิลปะกรรมภาพร่างต้นพระศรีมหาโพธิ์ และองค์วัตถุทางศิลปะกรรมภาพร่างศิลปะลายคำภาพโพธิ์พฤษภ ที่เป็นแรงดลใจ เป็นความเชื่อ และเป็นศรัทธา ที่แนบแน่นอยู่กับวิถีชีวิตที่สืบต่อกันมา ซึ่งเป็นคุณค่าและความสำคัญของพระพุทธ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

Assistant Professor Pramote Seangpolasit Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit Rajabhat University

ศาสนา นำมาสร้างสรรค์เป็นภาพผลงานพุทธศิลป์ซ้อนผสานแบบผสมรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์ บนฐานภูมิปัญญาตะวันตก กับภาพผลงานพุทธศิลป์ซ้อนผสานแบบผสมศิลปะลายคำภาพ โพธิ์พฤกษ์ บนฐานภูมิปัญญาตะวันออก ด้วยสื่อการวาดเขียน โดยจัดความสัมพันธ์ของ องค์ประกอบทางทัศนศิลป์ 6 ด้าน ระหว่างทัศนธาตุและหลักทัศนศิลป์ ผ่านวิธีการเพิ่ม ลด และทอน ใน 3 กรรมวิธี คือ เอกวิธี ไตรวิธีและวิธี ปรากฏเป็นชิ้นงานใน 3 รูปแบบ คือแบบรูปธรรม แบบกึ่งนามธรรม และแบบนามธรรม อย่างละ 27 ภาพ รวม 54 ภาพ ที่ควรค่าแก่การสืบทอดต่อไป

Abstract

This paper presents the study of the Form Creation of Buddhist Art using Simultaneous Methods relating to the Bodhi Tree and the Crowd of Bodhi Trees. Four main objectives of the study were : 1) to examine and analyze the phenomena of Buddha biography relating to the two forms of the Bodhi Tree and the Crowd of Bodhi Trees in India, Srilanka, and Thailand; 2) to create a comprehensive simultaneous methods of the Bodhi Tree form based on Western wisdom through Modern Art concerning cubism methodology in drawing media; 3) to create comprehensive simultaneous methods of the Crowd of Bodhi Trees form based on an oriental wisdom via a Modern Art concerning cubism methodology in drawing media; and 4) to conserve and develop the form creation of the Bodhi Tree and the Crowd of Bodhi Trees using simultaneous methods based on western and oriental wisdom via Modern Art related to cubism methodology in drawing media.

Previous studies of the biography of Gautama Buddha indicated that Bodhi Trees originated in India and Srilanka. The Bodhi tree was closely related to Buddhist beliefs. This is because Gautama Buddha was sitting under the tree when he had his enlightenment. Relating the Bodhi trees in Thailand, there is one significant Bodhi Tree grown in Ton Bodhi Srimahapho Temple located in Srimahosod district, Prajeenburi Province.

Moreover, there exists Lai Kam fine art of the Crowd of the Bodhi Trees on the wall of Phra Viharn Nam Tam in Pra That Lampang Luang Temple in Koaka District, Lampang Province.

Methods of the study employed data analysis derived from primary and secondary sources, including natural phenomena, the fine art drawing of the Bodhi Tree, the art objects of the form of the Crowd of Bodhi Trees to create the form of the modern art Bodhi Tree. This form creation of the modern art Bodhi Tree resulted from the researcher's inspiration, beliefs, and faiths that attached to his way of life inherited from the past that is valuable and significant for Buddhism. On the basis of western wisdom and Lai Kam fine art which embedded oriental wisdom, the researcher compiled all those components using comprehensive simultaneous methods in form creation of Bodhi Tree via drawing media. This was conducted by organizing relationships of 6 fine art components between the elements of art and the principles of art. This process dealt with three methods in adding, reducing and cutting. They were 1) single-art element method, 2) tri-art elements method, and 3) six-art element method. The final products came in three forms. They are realistic, semi-abstract, and abstract forms. There are 9 pieces for each category, totally 27 of them. Finally, fifty-four pieces represent valuable products to be inherited.

As thus, the findings above revealed that Buddhist Symbol represents form and essence of Buddhism related to Guatama Buddha. This resulted from the inspiration, beliefs, and faiths of the researcher in reflecting Buddhist chronicle that could be treasured as the cultural asset for Buddhist Worship.

คำสำคัญ (Key Words) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

พุทธศิลป์ การซ้อนผสมงานต้นพระศรีมหาโพธิ์ ภาพโพธิ์พฤษ์

Buddhist Art, Simultaneous, Bodhi Tree, Crowd of Bodhi Trees

บทนำ

ต้นพระศรีมหาโพธิ์หรือโพธิ์พฤกษ์ หมายถึง ต้นไม้ประจำพระพุทธองค์ เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีต 27 พระองค์ ปัจจุบัน 1 พระองค์ และในอนาคตอีก 10 พระองค์ รวม 38 พระองค์ มีพรรณพฤกษ์ซ้ำกันจำนวน 14 พรรณและต่างกัน 24 พรรณ (พระมหาประมวล ฐานทตฺโต. 2548 : 34) ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ประจำพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพรรณพฤกษ์ลำดับที่ 28 (พเยาว์ เหมือนวงษ์ญาติ. 2546 : 1) ในประเทศอินเดียเรียกกันว่าต้นปีเปิล (Pipal) เป็นไม้ในตระกูลมะเดื่อและไทร (พุทธทาสภิกขุ. 2553 : 16) เมื่อพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณ จึงเรียกต้นไม้ที่ตรัสรู้นั้นว่า "ต้นโพธิ์" แสดงความหมายถึงต้นไม้แห่งปัญญา (พันตรี และจิตตวณฺโณภิกขุ. 2540 : 37) นักพฤกษศาสตร์สมัยใหม่ได้ตั้งชื่อเพื่อระบุความหมายถึงต้นไม้ที่มีนัยแห่งศาสนา (Ficus Religiosa) (ลักษณะ จีระจันทร์. 2549 : 57) โดยเรียกตามมูลเหตุที่พุทธองค์ได้ตรัสรู้ใต้โคนต้นไม้นั้นว่า "ต้นโพธิ์" ในพุทธกาลนี้ ไม้อัสสัตถะ ซึ่งเป็นไม้ตระกูลมะเดื่อชนิดหนึ่ง จึงมีเกียรติได้นามใหม่ว่า "ไม้โพธิ์" หรือ "ต้นพระศรีมหาโพธิ์" มาจนบัดนี้ (พุทธทาสภิกขุ. 2553 : 16) ในประเทศศรีลังกา ปรากฏอยู่ที่เมืองอนูราชปุระ เป็นต้นไม้ที่ถูกจัดไว้ในกลุ่มพรรณพฤกษ์ที่มีอายุยืนยาวมากที่สุดในโลก นับแต่อดีตมาจนถึงทุกวันนี้ คือประมาณ 2315 ปี นับช่วงระยะเวลายาวนานถึง 23 ศตวรรษ ได้รับการยอมรับว่าเป็นเสาหลักแห่งหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา (พระมหาประมวล ฐานทตฺโต. 2538 : 67-71) พระศรีมหาโพธิ์ต้นนี้ขยายพันธุ์มาจากกิ่งที่พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะกษัตริย์ศรีลังกา ได้ขออัญเชิญจากพระเจ้าอโศกมหาราช ประทานเมื่อประมาณ พ.ศ 230 - 235 (เสฐียร พันธงสี. 2542 : 134 ; ปรีชา นุ่นสุข. 2541 : 89-91) ในประเทศไทย หน่อพระศรีมหาโพธิ์ที่นำมาจากศรีลังกาทั้งหมด มีจำนวน 6 ต้น ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดย 5 หน่อ ให้นำไปปลูกไว้ยังสถานที่ต่าง ๆ ในประเทศ มีอยู่จำนวน 1 หน่อ มีรับสั่งให้นำไปปลูกไว้ที่เมืองกลันตัน ประเทศมาเลเซีย (พระมหาประมวล ฐานทตฺโต. 2538: 67-71) ในประเทศไทยพบต้นโพธิ์ที่เก่าแก่และมีอายุไม่ต่ำกว่า 2000 ปี ที่วัดต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ์ ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดปราจีนบุรี. 2553) ส่วนต้นโพธิ์จากศรีลังกา ที่ปรากฏขึ้นในประเทศไทยและมีอายุไม่ต่ำกว่า 1000 ปี พบจำนวน 1 ต้น ที่วัดพระธาตุลำปางหลวง ตำบลพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (วัดพระธาตุลำปางหลวง. 2550)

ความสำคัญของ "โพธิ์พฤกษ์" นอกจากจะแสดงเนื้อหาและใช้เรียกชื่อต้นโพธิ์ที่หมายถึง ต้นไม้ที่พระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทับนั่งเพื่อการตรัสรู้แล้ว ยังปรากฏรูปลักษณะ ในงานพุทธศิลป์ ที่เป็นศิลปวัตถุและศาสนศิลป์ อื่น ๆ อีก 6 อย่าง คือ โบสถ์ วิหาร ปฎิมากรรม รูปเคารพ จิตรกรรมเล่าเรื่องชาดก หรือ ตำนานของศาสนาและอัครสาวก และวรรณกรรม ที่เผยแพร่หลักธรรมคำสอนของศาสนา (ประพันธ์ ศรีสุตา. 2542: 65) ในถิ่นล้านนา ความหมายด้านพุทธศิลป์ นอกจากจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับวรรณกรรมศาสนา คัมภีร์ชินกาล มาลีปกรณ์แล้ว ยังใช้เรียกผลงานจิตรกรรมโบราณที่แสดงเนื้อหาเกี่ยวกับต้นโพธิ์ที่พระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับนั่งทรงบรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณ (วรัญจก์ บุญยสุรัตน์ : 2544 : 130-130) พุทธศิลป์ที่กล่าวนี้ ปรากฏเป็นภาพลายคำที่ฝาผนังด้านหลังพระประธาน ภายในวิหารวิหารน้ำแต้ม วัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง (สุรพล ดำริห์กุล : 2544 : 163)

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ จึงเป็นความเชื่อหนึ่งใน "พลังตถาคตโพธิศรัทธา" ที่เป็นเหตุสำคัญ จูงใจผู้วิจัยให้มุ่งไปสู่การศึกษา และวิเคราะห์พุทธประวัติของพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้า ในบริบทที่สัมพันธ์กับต้นพระศรีมหาโพธิ์ และภาพโพธิ์พฤกษ์ในพระพุทธรูปศาสนา ในประเทศ อินเดีย ศรีลังกา และประเทศไทย เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปสร้างภาพพุทธศิลป์ช้อนผสม แบบผสมรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์ ภาพโพธิ์พฤกษ์ และระหว่างรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์กับ ภาพโพธิ์พฤกษ์ ให้ปรากฏคุณค่าทางการเห็นและคุณค่าของความศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา ที่แสดงออกผ่านปฏิกิริยาแห่งการช้อนผสมของทั้งสองรูปร่างรูปทรงทั้งสองด้าน ได้ทำหน้าที่ สืบสาน และถ่ายทอดภูมิปัญญาร่วม ระหว่างตะวันตกและตะวันออก ให้ปรากฏเป็นรูปแบบ ศิลปะสมัยใหม่ ลัทธิปาศกนิยม ด้วยสื่อการวาดเขียน ผ่านกรรมวิธีการจัดองค์ประกอบ ทางทัศนศิลป์ระหว่างทัศนธาตุ จำนวน 6 ด้าน ให้สัมพันธ์กับหลักทัศนศิลป์จำนวน 6 ด้าน ด้วยกรรมวิธีการเพิ่ม ลด และทอน ใน 3 กรรมวิธี คือ เอกวิธี ไตรวิธีและวิธี อันจะปรากฏ ผลเป็นชิ้นงานใน 3 รูปแบบ คือแบบรูปธรรม แบบกึ่งนามธรรม และแบบนามธรรม ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษา และวิเคราะห์พุทธประวัติของพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้าในบริบทที่สัมพันธ์กับต้นพระศรีมหาโพธิ์ และภาพโพธิ์พฤกษ์ในพระพุทธรูปศาสนา ในประเทศอินเดีย ศรีลังกา และประเทศไทย
2. เพื่อสร้างภาพพุทธศิลป์ช้อนผสมแบบผสมรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์ บนฐานภูมิปัญญา ตะวันตก ตามแบบอย่างศิลปะสมัยใหม่ ลัทธิปาศกนิยม ด้วยสื่อการวาดเขียน

3. เพื่อสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานแบบผสมภาพโพธิ์พฤกษ์ บนฐานภูมิปัญญา ตะวันออก ตามแบบอย่างศิลปะสมัยใหม่ ลัทธิบาศกนิยม ด้วยสื่อการวาดเขียน

4. เพื่อสืบสาน พัฒนา และอนุรักษ์ ผลงานการสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานรูปต้น พระศรีมหาโพธิ์ และภาพโพธิ์พฤกษ์ บนฐานภูมิปัญญาตะวันตกและตะวันออก

กรอบแนวคิดการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ มีกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

1. ศึกษา และวิเคราะห์พุทธประวัติพระโคตมสัมมาสัมพุทธเจ้าในบริบทที่สัมพันธ์กับต้นพระศรีมหาโพธิ์ และภาพโพธิ์พฤกษ์ในพระพุทธรูปศาสนาในประเทศอินเดีย ศรีลังกา และประเทศไทย

วิธีการ ดำเนินการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และข้อมูล ที่เกี่ยวข้อง

ผลการดำเนินการ รู้พุทธประวัติพระโคตมสัมมาสัมพุทธเจ้าในบริบทที่สัมพันธ์กับต้นพระศรีมหาโพธิ์ และศิลปะลายคำภาพโพธิ์พฤกษ์ ในประเทศอินเดีย ศรีลังกาและประเทศไทย

3. เพื่อสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานแบบผสมภาพโพธิ์พฤกษ์

วิธีการ ดำเนินการสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานแบบผสมภาพโพธิ์พฤกษ์ บนฐานภูมิปัญญาตะวันออกตามแบบอย่างศิลปะสมัยใหม่ ลัทธิบาศกนิยม ด้วยสื่อการวาดเขียน

ผลการดำเนินการ ได้ชิ้นผลงานภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานแบบผสมภาพโพธิ์พฤกษ์จำนวน 27 ชิ้น

2. เพื่อสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานแบบผสมรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์

วิธีการ ดำเนินการสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานแบบผสมรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์ บนฐานภูมิปัญญาตะวันตกตามแบบอย่างศิลปะสมัยใหม่ ลัทธิบาศกนิยม ด้วยสื่อการวาด

ผลการดำเนินการ ได้ชิ้นผลงานภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานแบบผสมรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์ จำนวน 27 ชิ้น

4. สืบสาน พัฒนา และอนุรักษ์ไว้ ซึ่งผลงานการสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานระหว่างรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์กับภาพโพธิ์พฤกษ์

วิธีการ สร้างภาพผลงานที่เป็นการนำไปสู่การสืบสาน พัฒนา และอนุรักษ์ไว้ซึ่งผลงาน ภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานระหว่างรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์กับภาพโพธิ์พฤกษ์ บนฐานภูมิปัญญาตะวันตกและตะวันออก

ผลการดำเนินการ ได้สืบสาน พัฒนา และอนุรักษ์ไว้ซึ่งผลงาน การสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานระหว่างรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์กับภาพโพธิ์พฤกษ์ บนฐานภูมิปัญญาตะวันตกและตะวันออก ได้ภาพชิ้นงานจำนวน 54 ชิ้น

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพการปฏิบัติการสร้างผลงานศิลปะ โดยมีวิธีการดำเนินการ 3 ระยะ ดังนี้คือ

ระยะที่ 1 ศึกษา และวิเคราะห์พุทธประวัติของพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้า ในบริบทที่สัมพันธ์กับต้นพระศรีมหาโพธิ์ และภาพโพธิ์พฤษภในพระพุทธศาสนา ในประเทศอินเดีย ศรีลังกา และประเทศไทย โดยทำการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ และจากแหล่งข้อมูลเกี่ยวข้อง

พบว่าต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นพรรณไม้ที่มีความสำคัญต่อความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นต้นไม้ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ภายใต้ดวงไม้ แล้วทรงบรรลุพระสัมโพธิญาณ มีแหล่งกำเนิดในประเทศอินเดีย "ต้นพระศรีมหาโพธิ์หรือโพธิ์พฤษภ" เป็นแหล่งดลใจอันสำคัญ ที่ส่งผลให้ผู้มีจิตเลื่อมใสศรัทธา ต่างได้ช่วยกันจดจารจารึก สร้างสรรค์องค์วัตถุทางศิลปะ ไว้ให้ปรากฏ ทั้งทางด้านวรรณกรรมและศิลปกรรม โดยพบปรากฏการณ์การเดินทางของ ต้นพระศรีมหาโพธิ์จากประเทศอินเดีย ศรีลังกา มาสู่ประเทศไทย ณ วัดต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี และนอกจากนั้นยังพบภาพผลงานศิลปะ ลายคำโพธิ์พฤษภ ปรากฏอยู่บนฝาผนังด้านหลังพระประธานของวิหารน้ำแต้ม วัดพระธาตุ ลำปางหลวง ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นหลักฐานเก่าแก่ในราว ต้นพุทธศตวรรษที่ 22 ลักษณะเป็นงานลายคำประดับผนังปูนท่ายวิหาร เป็นภาพต้นพระศรี มหาโพธิ์ที่งดงามจำนวน 3 ต้น อยู่ตอนบน เมืองชัยมีพระจันทร์ เมืองขวาเป็นพระอาทิตย์ อันเป็นสัญลักษณ์ของจักรวาล ที่เป็นแบบแผนของงานประดับลวดลายภาพต้นพระศรีมหาโพธิ์ ภายในอาคารทางศาสนาของล้านนา

ระยะที่ 2 สร้างภาพพุทธศิลป์ช้อนผสมแบบผสมรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์ บนฐาน ภูมิปัญญาตะวันตก ตามแบบอย่างศิลปะสมัยใหม่ ลัทธิบาศกนิยม ด้วยสื่อการวาดเขียน จำนวน 27 ชิ้น

โดยการศึกษาและวิเคราะห์ต้นพระศรีมหาโพธิ์ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปสร้างภาพ พุทธศิลป์ช้อนผสมรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์ บนฐานภูมิปัญญาตะวันตก ตามแบบอย่างศิลปะ สมัยใหม่ ลัทธิบาศกนิยม ด้วยสื่อการวาดเขียน ผ่านปรากฏการณ์ธรรมชาติ และองค์วัตถุ ทางศิลปกรรมจากต้นพระศรีมหาโพธิ์ ด้วยกรรมวิธีการจัดองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ระหว่าง

ทัศนธาตุ จำนวน 6 ด้าน ให้สัมพันธ์กับหลักทัศนศิลป์จำนวน 6 ด้าน ด้วยวิธีการเพิ่ม ลด และทอน ใน 3 กรรมวิธี คือ เอกวิธี ไตรวิธีและวิธี ซึ่งจะปรากฏผลเป็นชิ้นงานใน 3 รูปแบบ คือแบบรูปธรรม แบบกึ่งนามธรรม และแบบนามธรรม

ภาพที่ RSCSBF 01. การวิเคราะห์โครงสร้างต้นพระศรีมหาโพธิ์กับพิธีกรรมหมายเลข 3 แบบรูปธรรมชนิดเอกวิธี (ขนาด 38 x 56 ซม.)

ร่างภาพเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2550 เทคนิควาดเส้นปากกาเคมีสีดำบนกระดาษวาดเขียน แสดงบรรยากาศแห่งความรู้สึกสงบและมั่นคง ผ่านโครงสร้างเส้นนอน เส้นโค้ง และเส้นตั้ง ระหว่างรูปร่างรูปทรงแบบธรรมชาติ และแบบเรขาคณิตของธงนำวิधिบุญ ที่ตัดกับรูปร่างรูปทรงชีวมวล (Bio form) ของต้นพระศรีมหาโพธิ์ บนฐานแห่งโพธิมณฑล

(RSCSBF หมายถึง ภาพร่างซ้อนผสานแบบผสมรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์แบบรูปธรรม : The Realistic Sketched of Comprehensive Simultaneity of the Bodhi tree Form)

ภาพที่ RCSBF 02. รูปต้นพระศรีมหาโพธิ์ แบบรูปธรรม ชนิดเอกวิธีจากลักษณะผิว
(ขนาด 38 x 56 ซม.)

มิติที่ทับซ้อนกันระหว่างช่องว่างบวกกับช่องว่างลบ มองเห็นผ่านซอก โพรงลึกกลงของต้นไม้ อันเกิดจากลักษณะผิวที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในชิ้นผลงาน ให้ความรู้สึกตอบรับกับความรู้สึกของผู้ดูในสองลักษณะ คือการมองเห็นความขัดแย้ง กับความกลมกลืนตามหลักมูลฐานแห่งความเป็นเอกภาพ ที่ส่งผลไปสู่รูปลักษณ์ของผิวจิ๋ว อันสืบเนื่องมาจากศรัทธาของชุมชน ที่เป็นตัวแทน (Representative) ของความเชื่อท้องถิ่น

(RCSBF หมายถึง ภาพวาดซ้อนผสานแบบผสมรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์แบบรูปธรรม : The Realistic of Comprehensive Simultaneity of the Bodhi tree Form)

ภาพที่ SACSBF 03. รูปต้นพระศรีมหาโพธิ์ แบบกึ่งนามธรรม ชนิดเอกวิธีจากรูปร่างรูปทรง
(ขนาด 38 x 56 ซม.)

สัมผัสแรกที่กระทบต่อการมองเห็น คือ รูปร่างรูปทรงที่ก่อตัวขึ้นจากปรากฏการณ์ทางการรับรู้จากต้นไม้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ผนวกกับจินตนาการของผู้วาดที่แปลงธรรมชาติไปสู่รูปร่างรูปทรงศิลปะ (Transformation of nature into art form) 3 ชนิด คือ รูปร่างรูปทรงพื้นฐานตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต (Organic form) การดัดแปลงรูปร่างรูปทรงเชิงชีวภาพ (Biomorphic form) และรูปร่างรูปทรงตามแบบเรขาคณิต (Geometric form) ต่างแสดงรูปแบบให้มองเห็นเค้าโครงและบ่งชี้ให้เห็นถึงที่มาของความบังดาลใจว่ามีที่มาจากสิ่งใด

(SACSBF หมายถึง ภาพวาดซ้อนผสานแบบผสมรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์แบบกึ่งนามธรรม : The Semi-Abstract of Comprehensive Simultaneity of the Bodhi tree Form)

ภาพที่ ACSBF 04. รูปต้นพระศรีมหาโพธิ์ แบบนามธรรม ชนิดเอกวิสี (ขนาด 38 x 56 ซม.)

สัมผัสแรกที่มองเห็น สายตาของผู้ดูจะปะทะกับกลุ่มแสงขาวนวล ที่เป็นสัญลักษณ์ของการเกิดแสงสว่างจาก 4 เหตุการณ์สำคัญเมื่อครั้งพุทธกาล เนื่องด้วยการจุติจากดุสิต เนื่องด้วยการประสูติ เนื่องด้วยการตรัสรู้ และเนื่องด้วยการแสดงธรรมจักรที่ลอยตัวขึ้นจากระยะหน้าของต้นไม้ ซึ่งถูกผลักระยะด้วยน้ำหนักเท่าที่ถูกระงับด้วยการลากเส้นคองเต้สีดำอย่างรวดเร็ว อารมณ์ของภาพวาดชิ้นนี้ จึงแสดงออกถึงความนุ่มเบาของทัศนธาตุทั้งหมดที่ถูกจัดวางเพื่อให้แลดูอ่อนคลายและลงตัวอย่างสมบูรณ์

(ACSBF หมายถึง ภาพวาดซ้อนผสานแบบผสมรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์แบบนามธรรม : The Abstract of Comprehensive Simultaneity of the Bodhi tree Form)

ระยะที่ 3 สร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสมแบบผสมศิลปะลายคำภาพโพธิ์พฤกษ์
บนฐานภูมิปัญญาตะวันออก ตามแบบอย่างศิลปะสมัยใหม่ ลัทธิศาสนนิยม ด้วยสื่อ
การวาดเขียน จำนวน 27 ชิ้น

โดยการศึกษาและวิเคราะห์ภาพโพธิ์พฤกษ์ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปสร้างภาพ
พุทธศิลป์ซ้อนผสมแบบผสมศิลปะลายคำภาพโพธิ์พฤกษ์ บนฐานภูมิปัญญาตะวันออก
ตามแบบอย่างศิลปะสมัยใหม่ ลัทธิศาสนนิยม ด้วยสื่อการวาดเขียน ผ่านองค์วัตถุทาง
ศิลปกรรมจากภาพโพธิ์พฤกษ์ ด้วยกรรมวิธีการจัดองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ระหว่าง
ทัศนธาตุ จำนวน 6 ด้าน ให้สัมพันธ์กับหลักทัศนศิลป์จำนวน 6 ด้าน ด้วยวิธีการเพิ่ม
ลด และทอน ใน 3 กรรมวิธี คือ เอกวิธี ไตรวิธีและวิธี ซึ่งจะปรากฏผลเป็นชิ้นงานใน
3 รูปแบบ คือแบบรูปธรรม แบบกึ่งนามธรรม และแบบนามธรรม

ภาพที่ RSCSCBF 05.

การวิเคราะห์โครงสร้างและการจัดวางองค์ประกอบ
ภาพโพธิ์พฤกษ์ แบบรูปธรรม ชนิดเอกวิธี
(ขนาด 38 x 56 ซม.)

ร่างภาพเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2551
งานศึกษาภาพโครงสร้างโพธิ์พฤกษ์ 3 ต้น
เพื่อหาความลงตัวสืบเนื่องจากภาพที่ 22.
รายละเอียดให้ความสำคัญกับสีเดิมหรือสีแท้
ของวัตถุ (Local tone) เทคนิคดินสอพาสเทล
สีครีมสันเลค และสีเวนเทียนเรด แทนค่าสีรัก
(ชาด) เป็นสีใบ ลำต้น และสีพื้น โดยลดความเข้ม

ของสีลง จงใจปล่อยพื้นที่ขาวในบางส่วนของลำต้นและใบ แทนค่าการทอแสงของแผ่น
ทองคำเปลว ซึ่งกระทบกับแสงสว่างภายนอกวิหาร

(RSCSCBF หมายถึง ภาพร่างซ้อนผสมแบบผสมภาพโพธิ์พฤกษ์แบบรูปธรรม :
The Realistic Sketched of Comprehensive Simultaneity of the Crowd
of Bodhi tree Forms)

ภาพที่ RCSCBF 06.

การสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานแบบผสมศิลปะลาย
คำภาพโพธิ์พฤกษ์ แบบรูปธรรม ชนิดเอกวิธี
(ขนาด 38 x 56 ซม.)

มิติที่ทับซ้อนกันระหว่างรูปร่างรูปทรงของ
โพธิ์พฤกษ์ ให้ความรู้สึกของแสงอันเกิดจากการ
กระชาก ถู แทะคองเต้เครยงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว
เพื่อสื่อถึงแสงสว่างเนื่องด้วยการจุดจุดิจากดุสิต
แสงสว่างเนื่องด้วยการประสูติแสงสว่างเนื่องด้วย
การตรัสรู้ และแสงสว่างเนื่องด้วยการแสดง
ธรรมจักรขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสมณโคดม

(RCSCBF หมายถึง ภาพวาดซ้อนผสานแบบผสมภาพโพธิ์พฤกษ์แบบรูปธรรม :
The Realistic of Comprehensive Simultaneity of Crowd of Bodhi tree
Forms)

ภาพที่ SACSCBF 07.

การสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานแบบผสมศิลปะ
ลายคำภาพโพธิ์พฤกษ์ แบบกึ่งนามธรรม ชนิดไตรวิธี
(ขนาด 38 x 56 ซม.)

มิติที่ทับซ้อนกันระหว่างรูปร่างรูปทรง
ของโพธิ์พฤกษ์ ให้ความรู้สึกของแสงอันเกิด
จากการกระชาก ถู แทะคองเต้เครยงที่เกิดขึ้น
อย่างรวดเร็ว เพื่อสื่อถึงแสงสว่าง เช่นเดียวกับ
ภาพ RCSCBF 06

(SACSCBF หมายถึง ภาพวาดซ้อน
ผสานแบบผสมภาพโพธิ์พฤกษ์แบบกึ่งนามธรรม :

The Semi Abstract of Comprehensive Simultaneity of Crowd of Bodhi
tree Forms)

ภาพที่ ACSCBF 08.

การสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานแบบผสมศิลปะลาย
คำภาพโพธิ์พฤกษ์ แบบนามธรรม ชนิดเอกวิธี
(ขนาด 38 x 56 ซม.)

มิติที่ทับซ้อนกันระหว่างรูปร่างรูปทรง
ของโพธิ์พฤกษ์ ให้ความรู้สึกของแสงอันเกิด
จากการเปลี่ยนน้ำหนัก จากแห่งคองเต้เครยอง
ที่เกิดขึ้นอย่างซ้ำ ๆ สร้างความกลมกลืน
ระหว่างทัศนธาตุ และหลักทัศนศิลป์ทั้ง 6 ด้าน
เพื่อสื่อถึงแสงสว่างเนื่องด้วยเหตุการณ์ทั้ง
4 ทำนอง เดียวกับภาพที่ SACSCBF 06.
และภาพที่ RCSCBF 07

(ACSCBF หมายถึง ภาพวาดซ้อนผสานแบบผสมภาพโพธิ์พฤกษ์แบบนามธรรม :
The Abstract of Comprehensive Simultaneity of Crowd of Bodhi
tree Forms)

อภิปรายผล

ความเชื่อและศรัทธา ที่เป็นแก่นความรู้ความเข้าใจของบุคคล เริ่มจาก บุคคลในวัย
แสวงหาความจริง บอกว่าศรัทธานั้น ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม นักทฤษฎีบอกว่าศรัทธานั้น
ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมวัตถุที่เป็นตัวแปรสู่ศาสนา และในประการสุดท้าย สำหรับนักปฏิบัติทั้ง
ทางธรรม และศิลปะบอกว่าศรัทธานั้นทำให้เกิดสมาธิและการปฏิบัติ นำไปสู่ความหลุดพ้น
จากความทุกข์ทั้งปวง สังคมไทยต้องอยู่กับวัฒนธรรม และมองว่าผลงานศิลปะ คือ
วัฒนธรรมวัตถุที่เป็นตัวแปรสู่ศาสนา ดังนั้นการปลุกฝังรสนิยมในความงาม จึงมุ่งสร้าง
สำนึกด้านคุณค่าและความดีงามของวัฒนธรรม ศิลปินต่างล้วนมีเรื่องราวทางศาสนาที่เป็น
ความเชื่อ เป็นความศรัทธาจากพุทธสัญลักษณ์ซึ่งสร้างสรรค์สู่พุทธศิลป์ เพื่อสื่อถึงคุณค่า
และความสำคัญของพระพุทธศาสนา

การวาดเขียนเกิดจากความรู้สึกของการวาด ที่ต้องการสร้างผลงานให้ปรากฏ
ความงามที่สมบูรณ์อยู่ในตัวของชิ้นงานของนั่นเอง เทคนิคการวาดเขียนที่สำคัญ คือ
"การแปลงธรรมชาติไปสู่รูปทรงศิลปะ" เป็นการนำลักษณะสิ่งที่มองเห็นและเกิดการรับรู้ความ

เป็นธรรมชาติ ซึ่งงานวาดเขียนที่เหมือนจริงเน้นธรรมชาติเป็นตัวนำ ส่วนการวาดเขียนในขั้นสูงใช้ความรู้สึกเป็นตัวนำ การวาดเขียนถูกแบ่งออกเป็น รูปแบบที่เป็นธรรมชาติ โดยการลดและทอน ให้เกิดรูปทรงใหม่เป็นของตนเอง และ การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติไปสู่รูปแบบของศิลปะอันเกิดจากตัวตนของผู้วาด โดยเริ่มสลายความเป็นรูปทรงจากธรรมชาติให้แปรเปลี่ยนไปสู่รูปทรงกึ่งนามธรรม และนามธรรมในที่สุด ความสำคัญของกรรมวิธีการซ้อนผสานคือ ความเพียรผ่านปฏิบัติการของโครงสร้างการซ้อนผสานระหว่างพื้นผิวและปริมาตรที่จะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงการใช้สติปัญญาสร้างกลวิธีในการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมของรูปร่างรูปทรงที่มีต้นกำเนิดมาจากจุดและเส้น ซึ่งถือเป็นความสำคัญสูงสุดของกรรมวิธีการสร้างภาพการซ้อนผสาน

ปรากฏการณ์การปฏิบัติการสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์พบว่า ผู้วิจัยเริ่มต้นดำเนินการวิเคราะห์โดยการร่างภาพต้นพระศรีมหาโพธิ์ และดำเนินการบันทึกผลเชิงพรรณนาไปพร้อมกัน จึงได้ค้นพบเนื้อหาจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและศิลปกรรมจากต้นพระศรีมหาโพธิ์ โดยดำเนินการเป็นขั้นตอน คือแบบรูปธรรม แบบกึ่งนามธรรม และแบบนามธรรม เป็นภาพผลงานอย่างละ 27 ชิ้น และปรากฏการณ์การปฏิบัติการสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานศิลปะลายคำภาพโพธิ์พฤกษ์ พบว่า ผู้วิจัยเริ่มต้นดำเนินการวิเคราะห์โดยการร่างภาพศิลปะลายคำภาพโพธิ์พฤกษ์ และดำเนินการบันทึกผลเชิงพรรณนาไปพร้อมกัน แล้วจึงดำเนินการตามขั้นตอน คือจากแบบรูปธรรม นำไปสู่แบบกึ่งนามธรรม และแบบนามธรรม เป็นขั้นสุดท้าย เป็นภาพผลงานอย่างละ 27 ชิ้น รวมทั้งสิ้น 54 ชิ้น

ผลจากปรากฏการณ์ดังกล่าวผู้วิจัยพบว่า การสร้างภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานรูปต้นพระศรีมหาโพธิ์ และภาพโพธิ์พฤกษ์ ที่ดำเนินการโดยเริ่มจากความเป็นรูปธรรมไปสู่ความเป็นนามธรรมนั้น ไม่จำเป็นต้องเรียงตามลำดับเสมอไป ผลจากการปฏิบัติการพบว่าสามารถปฏิบัติการจากความเป็นนามธรรม กึ่งนามธรรม และรูปธรรมได้ โดยปรากฏผลไม่แตกต่างกัน

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยในฐานะพุทธบริษัทหนึ่งในพระพุทธศาสนามีความเลื่อมใสและศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้ง ครั้นเมื่อได้น้อมนำตนเองเข้าสู่การปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระศาสดาแล้ว "ศรัทธาเกิด" จึงดำเนินการสร้างสรรค์ภาพพุทธศิลป์ซ้อนผสานในครั้งนี้ ได้ตามเป้าหมาย ตลอดทั้งยังมีส่วนร่วมต่อการสร้าง เสริม และเพิ่มศรัทธานั้น ไปสู่พุทธศาสนิกชนอื่น ๆ เพื่อให้คงอยู่สืบไป

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดปราจีนบุรี. (2553). **ต้นศรีมหาโพธิ์**. ม.ป.ท. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2553. จาก <http://www.prachincity.go.th/Tour/TourTop2.html>
- ประพันธ์ ศรีสุตา. (2543). **สารานุกรมศิลปะ**. กรุงเทพฯ : สตุติโอ 408.
- ปรีชา นุ่นสุข. (2541). **ศิลปะศรีลังกา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ด้านสุทธาการพิมพ์.
- พเยาว์ เหมือนนวงษ์ญาติ. (2547). **ไม้พุทธประวัติ : โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี** (พิมพ์ครั้งที่ 2). ม.ป.ท.
- พระมหาประมวล ฐานทัตโต. (2548). **ต้นไม้ประจำพุทธองค์**. นนทบุรี : ร่มธรรม.
- พันธ์ิ และจิตตวณโณภิกขุ. (2540). **สู่แดนพุทธภูมิ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามงกุฎราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2553). **พุทธประวัติจากพระโอษฐ์** (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- ลักขณา เจือจันทร์. (2549). **ตามรอยพุทธองค์** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์. (2544). **วิหารล้านนา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ด้านสุทธาการพิมพ์.
- วัดพระธาตุลำปางหลวง**. (2550). ม.ป.ท. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2550 จาก <http://www.larndham>.
- สุรพล ดำริห์กุล. (2544). **ศิลปะลายคำ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ด้านสุทธาการพิมพ์.
- เสฐียร พันธงสี. (2542). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เวิลด์การพิมพ์.